

LUONNOS
22.9.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia päätoimisen opiskelun edellytysten turvaamiseksi. Opintorahan huoltajakorotukseen ehdotetaan tehtäväksi tasokorotus, jolla parannettaisiin lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Lisäksi opintolainan valtionehtakauksen määrää ehdotetaan nostettavaksi 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla. Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien alle 18-vuotiaiden valtionehtakauksen määrää ehdotetaan nostettavaksi 300 eurosta 400 euroon. Esityksessä ehdotetaan myös, että muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen nostokertojen määrää lukukauden aikana lisättäisiin opintolainan riittävyden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan pääosin voimaan 1.8.2024. Opintorahan huoltajakorotuksen korottamista koskeva säännös tulisi kuitenkin voimaan jo 1.1.2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
3 Tavoitteet	7
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	8
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	8
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	8
4.2.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset.....	8
4.2.2 Vaikutukset opiskelijan toimeentuloon ja asemaan	10
4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	12
5 Lausuntopalaute.....	12
6 Säännökohtaiset perustelut.....	12
6.1 Opintotukilaki	12
7 Voimaantulo	13
8 Toimeenpano ja seuranta	13
9 Suhde muihin esityksiin.....	14
9.1 Suhde talousarvioesitykseen	14
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	14
LAKIEHDOTUS	16
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	16
LIITE	18
RINNAKKAISTEKSTI.....	18
Laki opintotukilain muuttamisesta.....	18

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan kansaneläkeindeksi- ja kuluttajahintaindeksisidonnaisten etuuskien ja etuuden määräytymiseen vaikuttavien rahamäärien indeksikorotukset jätetään tekemättä vuosina 2024–2027. Samalla opintorahan indeksitarkistuksista luovutaan vuosina 2024–2027. Indeksitarkistusten jäädyttäminen koskisi opintorahan osana myös opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalisää. Indeksitarkistusten jäädyttäminen liittyy valtiontalouden tasapainottamiseen. Indeksien jäädytys koskee lukuvuodessa noin 218 500 opintorahaa saavaa opiskelijaa. Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla olevan hallituksen esitysluonnoksen mukaan opintorahan ostovoiman arvioidaan indeksijäädytyksen vuoksi laskevan kehyskaudella 2024–2027 noin 10 prosenttia, mikä tarkoittaisi arviolta enintään 31,70 euroa kuukaudessa itsenäisesti asuvalla täysi-ikäisellä opiskelijalla.

Hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa myös asumistuen kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on tukien kohdistuminen tukea eniten tarvitseville ryhmille. Hallitusohjelman mukaan yleisestä asumistuesta poistetaan 300 euron ansiotulovähennys. Yleisen asumistuen perusomavastuu korotetaan 42 prosentista 50 prosenttiin. Asumistuen taso tarkistetaan 70 prosenttiin hyväksytyjen asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Asumistuen kuntaryhmät 1 ja 2 yhtenäistetään tasolle 2. Yleinen asumistuki on keskeinen osa opiskelijan toimeentuloturva, ja asumistuen uudistus kohdistuu noin 100 000 opintotukea ja asumistukea yhtäaikaaisesti saavan opiskelija-ruokakunnan talouteen. Kansaneläkelaitoksen (Kela) arvion mukaan keskimääräinen asumistuen leikkaus yksin asuvalla opintotuen saajalla olisi noin 63 euroa kuukaudessa. Opintotukea saavan lapsettoman parin asumistuki leikkaantuisi arviolta noin 131 euroa kuukaudessa, kahden huoltajan perheessä asumistuki leikkaantuisi arviolta noin 152 euroa kuukaudessa ja yksinhuoltajaperheessä noin 113 euroa kuukaudessa.

Hallitusohjelman mukaan lapsiperheiden toimeentuloa parannetaan nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehittämällä opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille. Hallitusohjelmassa opintorahan huoltajakorotuksen kehittämiseen osana lapsiperhepakettia on varattu lisämäärärahaa. Valtiovarainministeriön ehdotuksessa valtiontalouden kehyksiksi vuosille 2024–2027 opintorahan huoltajakorotuksen nostoon osoitetaan 5 miljoonaa euroa.

Opintotuesta säädetään opintotukilaissa (65/1994). Opintotuen tavoitteena on opintojen aikaisen toimeentulon turvaaminen taloudellisen tuen tarpeessa oleville päätoimisille opiskelijoille. Opintojen aikana maksettava opintotuki koostuu opintorahasta, asumisalisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintorahaa saavalla alle 18-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus opintorahan huoltajakorotukseen. Nykytasoinen opintoraha ja opintolainan valtiontakaus yhdessä yleisen asumistuen kanssa turvaavat opiskelijan minimikulutuksen. Opintolainan valtiontakauksen kuukausikohtaisia määriä on korotettu viimeksi vuonna 2017, jonka jälkeen elinkustannukset ovat inflaation vuoksi nousseet merkittävästi. Opintorahan indeksitarkistusten jäädytys, asumistuen uudistus, opintorahan huoltajakorotuksen kehittäminen sekä opintolainan ostovoiman heikkeneminen heijastuvat opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiin ja edellyttävät samalla opintotukilain mukaisen opintotuen myöntämisehtojen muuttamista siten, että opiskelijan perustoimeentulo ja päätoimisen opiskelun edellytykset turvataan.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Esityksen kiireellisyydestä johtuen lausuntoaikaa oli tarpeen lyhentää säädösvalmistelun kuulemisohjeen mukaisesta lausuntoajasta, ja esitysluonnos oli lausuntokierroksella ajalla 22.9.—6.10.2023. Lausuntopyyntö esitysluonnoksesta lähetettiin valtiovarainministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle, oikeusministeriölle, Kelalle, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:lle, Suomen Lukiolaisten Liitto ry:lle, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:lle, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry:lle, Suomen Yliopilaskuntien liitto (SYL) ry:lle sekä Finanssiala ry:lle.

Hallituksen esityksen valmistelua koskevat asiakirjat löytyvät opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivulta: <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM026:00/2023#lainvalmistelu>.

2 Nykytila ja sen arviointi

Opintotuki ja yleinen asumistuki

Päätoimisen ja täysi-ikäisen opiskelijan toimeentulo koostuu pääasiassa opintotuesta, yleisestä asumistuesta sekä opiskelijan omista tuloista. Opintotukilain mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Tuen määrään vaikuttavat opiskelijan ikä, siviilisääty, asumismuoto sekä koulutusaste. Elokuun 2023 alusta lukien opintorahan perusmäärä voi olla enintään 279,38 euroa kuukaudessa ja opintolainan valtiontakauksen määrä kotimaassa 650 euroa ja ulkomailla 800 euroa kuukaudessa. Opintorahaa saavalla alle 18-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus opintorahan huoltajakorotukseen (122,05 €/kk), jolloin opintoraha on 401,43 euroa kuukaudessa. Kun opiskelija asuu vanhempansa luona ja on alle 20-vuotias, voidaan opintorahaa korottaa vanhempien pienten tulojen perusteella. Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta. Opintotukilain mukaista asumislisää myönnetään ulkomailla sekä Ahvenanmaan maakunnassa opiskeleville (210 €/kk) sekä kansanopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa tai Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla opiskeleville asuntoloissa asuville opiskelijoille (88,87 €/kk).

Opiskelija voi saada yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea, jonka määrään vaikuttaa ruokakunnan koko, hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määrä sekä asunnon sijaintikunta. Asumistuen tarveharkinta on linkitetty opintotuen tarveharkintaan siten, että asumistukea myönnetään alaikäiselle opiskelijalle, jos hän saa opintotukea. Kelan tilastojen mukaan yksin asuvan opintotuensaajan asumistuki oli elokuussa 2023 keskimäärin 335 euroa kuukaudessa, lapsettoman parin asumistuki 380 euroa kuukaudessa, kahden aikuisen perheen asumistuki 544 euroa kuukaudessa ja yhden aikuisen perheen asumistuki 556 euroa kuukaudessa.

Opintorahan huoltajakorotus

Opintotukilain 12 §:ssä säädetään oikeudesta opintorahan huoltajakorotukseen. Opintorahaa saavalla alle 18-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus opintotukilain 11 §:n 6 momentin mukaiseen opintorahan huoltajakorotukseen. Lapsen huoltajalla tarkoitetaan lapsen huollosta ja tapauskohtaisesti annetun lain (361/1983) mukaisia huoltajia. Huoltajakorotus maksetaan osana kunkin huoltajan opintorahaa. Lasten lukumäärä ja se, kenen luona lapsi asuu, eivät vaikuta huoltajakorotukseen. Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen alkaa sitä seuraavan kuukauden

alusta, jonka kuluessa opiskelijasta on tullut alaikäisen lapsen huoltaja. Oikeus opintorahan huoltajakorotukseen päättyy sitä seuraavan kuukauden alusta, jonka kuluessa nuorin opiskelijan huollettavana oleva lapsi täyttää 18 vuotta tai olosuhteissa tapahtuu muu sellainen muutos, jonka seurauksena opiskelija ei enää ole alaikäisen lapsen huoltaja. Huoltajakorotusta ei oteta tulona huomioon yleisessä asumistuessa, sotilasavustuksessa eikä määrättäessä varhaiskasvatuksen maksuja tai kotihoidon tai yksityisen hoidon tuen hoitolisää.

Opintotukilain 11 §:n 6 momentin mukaan opintorahan huoltajakorotus on 100 euroa kuukaudessa. Opintotukilain 11 §:n 8 momentin mukaan huoltajakorotuksen määrää tarkistetaan kukin lukuvuoden alusta lukien noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Opintorahan huoltajakorotuksen määrä oli ajalla 1.8.–31.12.2022 107,17 euroa kuukaudessa. Vuoden 2023 alussa voimaan tulleella lailla 1229/2022 säädettiin opintorahan huoltajakorotuksen määräaikaisesta korotuksesta 10 eurolla vuodelle 2023. Huoltajakorotus oli kevätlukukaudella 2023 117,17 euroa kuukaudessa. Syyslukukaudella 2023 opintorahan huoltajakorotus on 122,05 euroa kuukaudessa. Opintorahan huoltajakorotuksen määrä laskee 1.1.2024 lukien, kun vuoden 2023 määräaikainen korotus päättyy. Lisäksi kun suunniteltu opintorahan indeksitarkistusten määräaikainen jäädyttäminen kohdistuu myös huoltajakorotukseen, olisi huoltajakorotuksen määrä 1.1.2024 lukien 111,63 euroa kuukaudessa.

Lasta huoltava opiskelija voi saada opintorahaa ajalla 1.8.–31.12.2023 yhteensä 401,43 euroa kuukaudessa, josta huoltajakorotuksen osuus on 122,05 euroa. Lukuvuonna 2022–2023 opintorahan huoltajakorotuksen menot olivat 18,8 miljoonaa euroa ja sitä sai 26 300 opiskelijaa. Heistä 15 900 opiskeli korkea-asteella ja 10 500 toisella asteella. Huoltajakorotuksen saajista 19 800 oli naisia ja 6 500 miehiä. Mediaani-ikä oli 33 vuotta.

Lasta huoltavien opiskelijoiden päätoimisen opiskelun edistämiseksi ja ostovoiman turvaamiseksi opintorahan huoltajakorotukseen olisi tarpeen tehdä euromääräinen tasokorotus. Hallitusohjelman mukaisessa lapsiperhepaketissa opintorahan huoltajakorotuksen korottamiseen varatulla viiden miljoonan euron määrärahalta voitaisiin korottaa huoltajakorotusta noin 30 eurolla kuukaudessa. Hallitusohjelman mukaan lapsiperheiden toimeentuloa parannetaan myös nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta sekä korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille.

Opintolaina ja opintolainan valtioneuvosto

Opintolainan valtioneuvostokausesta säädetään opintotukilain 15 §:ssä. Opintolainan valtioneuvosto myönnetään opintorahaa tai aikuiskoulutusetuista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea saavalle opiskelijalle. Opintolainan valtioneuvosto myönnetään myös opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta ja joka ei vanhempiansa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan, muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisä ja jonka vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on alle 64 400 euroa vuodessa tai opiskelijalle, jolle ei opintotukilain 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa. Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtioneuvosto myönnetään ilman erillistä hakemusta. Valtioneuvostoa ei myönnetä vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää. Valtioneuvostoa ei myöskään myönnetä opiskelijalle, joka on suorittamassa vapausrangaistusta tai jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää.

Valtioneuvosto myönnetään enintään lukuvuodeksi kerrallaan. Päätös valtioneuvoston myöntämisestä voi kuitenkin sisältää valtioneuvoston lukuvuotta edeltävää kesä- ja heinäkuuta varten. Jos opiskelu kestää enintään 12 kuukautta, valtioneuvosto voidaan myöntää yhdellä päätöksellä koko opiskeluajalle.

Opintotukilain 16 §:ssä säädetään valtioneuvoston määräämistä. Valtioneuvoston opintolainalle on täysi-ikäisillä opiskelijoilla 650 euroa kuukaudessa, alle 18-vuotiailla 300 euroa kuukaudessa ja ulkomailla opiskelevilla 800 euroa kuukaudessa. Opintolainaa on markkinaehtoisista ja sen myöntää pankki. Opiskelija ja pankki sopivat lainan ehtoista kuten korosta ja takaisinmaksusta. Opintolainan korkoja ei tarvitse maksaa opiskeluaikana, vaan ne lisätään velkapääomaan. Valtio voi opintojen päätyttyä maksaa pienituloisen opintovelallisen korot pankille (korkoavustus).

Opintolainan käyttö on kasvanut erityisesti viime vuosina. Lainan käytön kasvun taustalla on ollut elinkustannusten kasvu, opintotuen lainapainotteisuuden kasvu sekä aikaisempi alhainen korkotaso. Korkea-asteen tukiaikaa lyhennettiin ja korkea-asteen opintorahan perusmäärät yhtenäistettiin toisen asteen opintorahan tasolle 1.8.2017 lukien. Samalla opintolainan valtioneuvoston kuukausikohtaisia enimmäismääriä korotettiin 400 eurosta 650 euroon ja ulkomailla opiskelevan opiskelijan valtioneuvoston määrää korotettiin 700 eurosta 800 euroon. Alle 18-vuotiailla muilla kuin korkeakouluopiskelijoilla valtioneuvoston määrää korotettiin 260 eurosta 300 euroon. Opintolainan turvallisuutta ja käyttökelpoisuutta tukevat nykymallissa pienituloisille opintovelallisille myönnettävä korkoavustus ja takausvastuuvälän maksuvapautukset. Määräajassa korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat lisäksi oikeutettuja opintolainahyvitykseen, jonka määrä on noin 20–30 prosenttia lainapääomasta.

Opintolainaa oli vuoden 2022 lopussa 541 992 henkilöllä. Vuonna 2022 tutkinnon suorittaneista opintolainaa oli 10 576 (69 %) ylempään korkeakoulututkinnon suorittajalla, 10 449 (80 %), alemman korkeakoulututkinnon suorittajalla, 16 200 (68 %) ammattikorkeakoulututkinnon suorittajalla ja 10 142 (44 %) ammatillisen tutkinnon suorittajalla. Kelan tilaston mukaan vuonna 2022 ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista 11 prosentilla oli lainaa enintään 10 000 euroa, hieman yli 18 prosentilla 10 000–20 000 euroa ja 40 prosentilla yli 20 000 euroa. Ammattikorkeakoulututkinnon vuonna 2022 suorittaneista noin 13 prosentilla oli lainaa enintään 10 000 euroa, 27 prosentilla 10 000–20 000 euroa ja 29 prosentilla lainaa oli yli 20 000 euroa. Ammatillisen tutkinnon suorittaneista noin 25 prosentilla oli lainaa enintään 10 000 euroa, 14,5 prosentilla 10 000–20 000 euroa ja noin 5 prosentilla yli 20 000 euroa.

Hallitusohjelman mukaan opintotuen tavoitteena on mahdollistaa ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu. Perusturvan riittävyyden arviointiraporttien (THL 6/2019 ja THL3/2023) mukaan opiskelijan nykyinen sosiaaliturva riittää kattamaan nk. minimikulutuksen mukaiset viitebudjetit vain opintolainan kanssa. Opiskelijan sosiaaliturvalla tarkoitetaan tässä opintotukea (opintoraha ja opintolaina) ja yleistä asumistukea. Vuoden 2023 perusturvan riittävyyden arviointiraportin mukaan opintolainaa nostavan opiskelijan toimeentulo on opintotuen saajista kehittynyt heikokien tarkastelujaksolla 2019–2023. Raportin mukaan tämä johtuu pääasiassa siitä, että opintolainan enimmäismäärää ei ole sidottu indeksiin, jolloin opintolainan ostovoima on heikentynyt. Sen sijaan ilman opintolainaa opiskelijan tulot ovat kasvaneet, pääosin koska yleisen asumistuen korvausaste on kasvanut kattovuokrien indeksikorotusten johdosta.

Parhaillaan valmisteltavana olevat hallitusohjelmaan perustuvat asumistuen uudistus ja perusturvaetuuksien indeksitarkistusten määräaikainen jäädyttäminen vaikeuttavat toimeentuloedellytyksiä täysipäiväiseen opiskeluun. Valtiontalouden tasapainottamiseen liittyvien toimenpiteiden vuoksi korotuksia opintorahan määrään ei ole mahdollista tehdä, joten opintotuen tasoa voitaisiin parantaa opintolainan valtioneuvoston määrää korottamalla ja siten mahdollistaa riittävä tuki täysipäiväiselle eli päätoimiselle opiskelulle. Opintolainan valtioneuvoston tasoa olisi tarpeen nostaa myös, koska lainatakauksen määrä on pysynyt vuoden 2017 tasolla ja sen jälkeen elinkustannukset ovat nousseet merkittävästi. Opintolainan valtioneuvoston ostovoima on heikentynyt noin 20 prosenttia tarkasteltaessa toteutunutta elinkustannusten kehitystä viimeisen kuuden vuoden aikana.

Opintolainan nostaminen

Opintolainan nostamisesta säädetään opintotukilain 15 a §:ssä. Opintolaina annetaan Kansaneläkelaitoksen vahvistaman kaavan mukaista velkakirjaa vastaan. Opintoja varten voidaan myöntää yksi opintolaina, jonka määrää lisätään myönnetyllä uudella opintolainaerällä. Opintolaina on nostettava sen lukuvuoden aikana, jota varten valtioneuvosto on myöntänyt. Opintolainaa ei kuitenkaan saa nostaa opintojen päättymisen tai keskeytymisen jälkeen, ellei 4 momentista muuta johdu.

Opintotukilain 15 a §:n 3 momentin mukaan syyslukukaudelle tarkoitettu osuus lainasta voidaan nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta. Ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin, aikuiskoulutustuen saajalle tai enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina voidaan nostaa yhtenä eränä. Pykälän 5 momentin mukaan ennen kuin opiskelija nostaa uuden opintolainaerän, luottolaitoksen tulee varmistaa Kansaneläkelaitokselta, että valtioneuvosto on voimassa.

Opintolainan voi nostaa lukukaudelle yhdellä kertaa. Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden nostokertojen määrää vähennettiin ja nostokertoja koskevat säännökset yhtenäistyivät 1.8.2017 opintolainan käytettävyyden lisäämiseksi. Laina saatetaan kuitenkin käyttää kokonaan jo lukuvuoden alussa, jolloin opintotuki ei riitä koko lukuvuodelle, mikä näkyy Kelan mukaan muun muassa toimeentulotuen hakemisena. Mahdollisuus nostaa laina yhdellä kertaa voi Kelan mukaan myös johtaa järjestelmän väärinkäyttöksiin siten, että opiskelupaikka hankitaan nimenomaan lainan saamiseksi, mutta opintoja ei kuitenkaan aloiteta tai kyseiset opinnot keskeytyvät hyvin pian lukuvuoden alussa. Edellä mainituista ongelmista ei ole saatavilla tarkempaa tilastotietoa.

Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto on 2010-luvun opintotuki uudistusten tuloksellisuutta käsittelevässä tarkastuskertomuksessaan (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2/2022) suosittanut etsimään keinoja lisätä toisen asteen opiskelijoiden lainaturvallisuutta ja nostanut esille myös lainan väärinkäytön mahdollisuudet. Tarkastuskertomuksen mukaan tulisi huomioida erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat, jotka ovat yliedustettuina opintovelanmaksun laiminlyönteiden joukossa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien velkaongelmat lisääntyivät vuoden 2017 opintotuki uudistuksen jälkeen, kun valtion lainatakausta nostettiin, maksuhäiriömerkintä opintolainan valtioneuvoston esteenä poistui ja toisen asteen opiskelijat ovat voineet nostaa koko lukuvuoden lainaerän yhdellä kertaa.

Nuorten opiskelijoiden velkaongelmien ja opintolainan väärinkäytösten ehkäisemiseksi olisi siten tarkoituksenmukaista palata ennen vuoden 2017 uudistusta käytössä olleeseen lukuvuoden opintolainan neljään nostoerään toisen asteen opinnoissa. Tätä puoltaisi myös se, että oppivelvollisuus uudistuksen yhteydessä vuonna 2021 toteutetun toisen asteen maksuttomuuden myötä tarve hyödyntää opintolainaa nimenomaan lukuvuoden alussa esimerkiksi oppimateriaalien hankintaan arvioidaan olevan aiempaa vähäisempää.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on opiskelijoiden toimeentuloedellytysten ja päätoimisen opiskelun tukemisen turvaaminen opintolainan valtioneuvoston korottamalla. Lisäksi opintorahan huoltajakorotuksen korottamisen tavoitteena on vahvistaa lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Opintotuen tavoitteena on mahdollistaa täysipäiväinen opiskelu, joten opintotuen tasossa on tarkoitus ottaa huomioon opintotuen ostovoiman heikkeneminen, opintorahaan kohdistuva indeksitarkistusten määräraikainen jäädytys sekä asumistuen

uudistuksen vaikutukset opiskelijoiden toimeentuloon. Esityksen tavoitteena on myös ehkäistä toimeentulotuen tarvetta niillä opiskelijoilla, joilla opintotuen nykyinen taso ei riitä turvaamaan opintojen aikaista toimeentuloa.

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen lukukausikohtaisten nostokertojen määrän lisäämisen tavoitteena on turvata nuorimpien opiskelijoiden opintolainan riittävyys paremmin koko lukukauden ajalle. Lisäksi tavoitteena on ehkäistä opintolainan väärinkäytöksiä ja toisen asteen opiskelijoiden tarpeetonta velkaantumista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä

Opintorahan huoltajakorotuksen määrään ehdotetaan tehtäväksi tasokorotus, jolla vahvistettaisiin lasta huoltavien opiskelijoiden toimeentuloa ja taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Opintorahan huoltajakorotusta ehdotetaan korotettavaksi 30 eurolla kuukaudessa, jolloin huoltajakorotus olisi jatkossa 141,63 euroa kuukaudessa. Tällöin opintoraha olisi lasta huoltavalla opiskelijalla yhteensä 421,01 euroa kuukaudessa vuoden 2024 alusta lukien.

Opintolainan valtioneuvoston määrä

Esityksessä ehdotetaan korotettavaksi opintolainan valtioneuvoston tukikuukausikohtaisia määriä opintotuen riittävyyden turvaamiseksi päätoimiseen opiskeluun. Korotuksen tasoa määriteltäessä on otettu huomioon opintolainan ostovoiman heikentyminen sekä hallitusohjelman mukaisista etuuksien indeksitarkistusten määräaikaisesta jäädyttämisestä ja asumistuen leikkauksista johtuvat vaikutukset opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiin. Opintolainan valtioneuvoston määrää ehdotetaan korotettavaksi 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa. Alle 18-vuotiaiden valtioneuvoston määrä nousisi 300 eurosta 400 euroon kuukaudessa.

Opintolainan nostaminen

Opintolainan nostoehtoja ehdotetaan muutettavaksi siten, että muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa harjoitettaviin opintoihin tarkoitettu opintolaina olisi nostettavissa lukukauden aikana kahdessa erässä nykyisen yhden erän sijasta. Siten koko lukuvuoden opintolaina olisi nostettavissa vähintään neljässä erässä. Lisäksi ehdotetaan, että enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina olisi jatkossa nostettavissa vähintään joko kahdessa tai neljässä erässä riippuen siitä, onko kyse korkeakoulussa harjoitettavista opinnoista vai muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa harjoitettavista opinnoista. Nykyisin enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina on voitu nostaa yhdessä erässä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset

Opintorahan huoltajakorotuksen korottaminen 30 eurolla lisäisi opintotukimenoja vuositason arviolta 5 miljoonaa euroa. Määräraha-arvio perustuu siihen, että keskimäärin huoltajakorotusta maksettaisiin lukuvuodessa säännöllisesti yhdeksän kuukauden aikana noin 18 000 opiskelijalle. Vuositason huoltajakorotuksen saajia oli vuonna 2022 yhteensä 26 300.

Opintolainan valtiontakauksen määrän nostaminen 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja 1 000 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla eivät lisää valtion opintotukimenoja lyhyellä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä lainamäärien kasvu voi kuitenkin lisätä valtion takausvastuun menoja. Takausvastuun menojen kasvun tarkka ennakointi on vaikeaa, koska takausvastuun menojen määrään vaikuttaa lainan käyttöön vaikuttavat tekijät, kuten korkotasot, elinkustannukset, yleinen taloustilanne sekä työllisyystilanne.

Vuoden 2022 lopussa opintolainakanta oli 5 695,2 miljoonaa euroa ja valtio maksoi pankeille takauksen perusteella lainoja 31,4 miljoonaa euroa. Valtion takausvastuun menot ovat olleet viime vuosina kasvussa, koska opintotuen lainapainotteisuuden johdosta myös lainamäärät ovat kasvaneet. Opintolainansaaja on velvollinen maksamaan valtiontakauksen perusteella luottolaitokselle maksetun määrän (takaussaatava) Kelalle. Pankeille maksetuista lainoista suurin osa saadaan kuitenkin pitemmällä aikavälillä perittyä takaisin velallisilta. Vuonna 2022 takaussaatavakanta oli yhteensä noin 125 miljoonaa euroa. Takaisinperittyjen takausvastuulainojen määrä oli vuonna 2022 17,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 lopussa opintovelallisia oli 542 000, joista noin puolet oli lainan takaisinmaksun vaiheessa. Määrästä noin 23 000 oli sellaisia opintovelallisia, joiden lainan Kela oli maksanut pankille valtion takauksen perusteella (takausvastuuvälillinen). Siten tilastojen perusteella suurin osa opintovelallisista maksaa opintolainansa takaisin.

Opintotukilain mukainen opintolainahyvitys ja korkoavustus ehkäisevät osaltaan takausvastuun menojen kasvua. Pienituloisen opintovelallisen korot voidaan maksaa valtion varoista korkoavustuksena ja välttyä samalla koko lainan maksamisesta pankille. Opintolainan korot päämitetaan opiskeluaikana, joten valtiolle ei synny takausvastuun menoja opintovelallisista näiden opiskeluajalta. Opintolainahyvityksen ehtoihin ei vaikuta se, että valtiontakauksen määrät nousevat. Opintolainahyvityksen ehdot säilyvät nykytasolla. Valtiontakauksen enimmäismäärän korottaminen todennäköisesti kasvattaa opiskelijoiden lainanottoa, mikä voi heijastua opintolainahyvitysmenoon. Tämä vaikutus on kuitenkin todennäköisesti vähäinen, koska Kelan selvityksen (Selvitys opintolainahyvityksestä 17.1.2022) mukaan jo nykyisellään valtaosa opintolainahyvityksen saajista saa hyvitystä ehtojen mukaisen enimmäismäärän, minkä vuoksi lainamäärien kasvu ei vaikuta saatavan hyvityksen määrään.

Jos ensisijaiset etuudet tai muut tulot ja varat eivät riitä opiskelijan toimeentulon turvaamiseen, voi opiskelijalla olla oikeus toimeentulotukeen. Toimeentulotukea ei kuitenkaan ole tarkoitettu päätoimisen opiskelun tueksi. Opintolainan valtiontakauksen ja opintorahan huoltajakorotuksen tason korottaminen turvaisi opiskelijan toimeentuloedellytyksiä ja voisi vähentää niiden opiskelijoiden tarvetta toimeentulotukeen, joiden toimeentuloon valmisteilla oleva asumistuen uudistus vaikuttaisi heikentävästi. Koska opintolainan hakemista edellytetään kaikilta 18 vuotta täyttäneiltä opiskelijoilta ennen toimeentulotuen hakemista, ja opintolainan määrä otetaan perustoimeentulotuessa tulona huomioon siltä ajalta, jolloin opiskelijalla on oikeus opintolainaan, opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärän nostaminen voi vähentää toimeentulotukimenoja.

Kelasta saatujen tietojen perusteella tammi-helmikuussa 2023 oli 9 490 sellaista henkilöä, joiden pääasiallinen toiminta oli opiskelija tai koululainen ja jotka saivat tarkastelujaksolla perustoimeentulotukea. Tästä ryhmästä 5 041 (eli 53 %) oli saanut tarkastelujaksolla myös opintotukea. Viimeisimpien, elokuusta 2022 heinäkuuhun 2023 ulottuvien tietojen perusteella toimeentulotukea saaneita opiskelijoita tai koululaisia oli keskimäärin 7 379 kuukaudessa. Jos näistä saajista 53 prosenttia on saanut samanaikaisesti opintotukea ja perustoimeentulotukea, ja saajat nostavat opintotukea keskimäärin 9,5 kuukautta vuodessa, 200 euron korotus opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärässä vähentäisi toimeentulotukimenoja noin 7,4 miljoonalla eurolla vuodessa [$7379 \cdot 0,53 \cdot 200 \cdot 9,5$]. Tämä on kuitenkin enimmäisarvio uudistuksen vaikutuk-

sista toimeentulotukimenoon, koska osa tästä ryhmästä ei ole todennäköisesti nykyisinkään saanut opintolainan valtiontakausta (koska opiskelijalle ei ole myönnetty valtiontakausta vapausrangaistuksen tai Kelan perinnässä olevan opintolainan vuoksi) tai opintolainaa (koska pankki ei ole myöntänyt lainaa valtiontakauksesta huolimatta), ja koska osa perustoimeentulotukea saaneista on todennäköisesti saanut sitä alle 200 euroa kuukaudessa. Toisaalta luvuissa ei ole huomioitu sitä, että yleiseen asumistukeen tehtävät uudistukset voivat lisätä perustoimeentulotuen käyttöä opiskelijoiden keskuudessa. Lisäksi ehdotus muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainan nostokertojen lisäämisestä voisi vähentää toisen asteen opiskelijoiden toimeentulotukihakemuksia, kun opintolainan nostaminen jakautuisi tasaisemmin koko lukuvuoden ajalle.

4.2.2 Vaikutukset opiskelijan toimeentuloon ja asemaan

Opintorahan huoltajakorotuksen 30 euron tasokorotus lisäisi lasta huoltavan opiskelijan käyttövaroja ja parantaisi lasta huoltavan opiskelijan ostovoimaa sekä edellytyksiä opiskelun ja lapsen huoltajuuden yhdistämiseen. Huoltajakorotuksen korottaminen yhdessä hallituksen suunnitelmien muiden perhe-etuuksien korotusten kanssa parantaisi lapsiperheiden toimeentuloa.

Opintolainan valtiontakauksen korottaminen lisäisi nykytilaan verrattuna kotimaassa opiskelevan opintolainansaajan käyttövaroja noin 20 prosenttia. Ulkomailla opiskelevan opintolainansaajan käyttövarat kasvaisivat noin 15 prosenttia. Opintolainan osuus opintotuesta kasvaisi nykytilanteesta itsenäisesti asuvilla noin viisi prosenttiyksikköä. Opintolainan valtiontakauksen korottaminen korvaisi siten opintolainan ostovoiman jälkeensä jääneisyyden sekä etuuksien indeksitarkistusten määräaikaisen jäädytyksen ja asumistuki uudistuksen aiheuttaman tuen määrän pienenemisen. Opiskelija voisi hyödyntää nykyistä korkeampaa opintolainan valtiontakausta rahoittaessaan elinkustannuksiaan päätoimisen opiskelun aikana.

Opintolainan valtiontakauksen korotus lisäisi opintotuen lainapainotteisuutta. Kokonaisuutta arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon opiskelijan saama yleinen asumistuki. Esimerkiksi tyypillinen yksin vuokralla asuva voi asumistuki uudistuksen toteuduttua jatkossa saada asumistukea keskimäärin 272 euroa kuukaudessa. Tällöin lainan osuus on asumistuen ja opintotuen yhteismäärästä (n. 1401 €/kk) noin 61 prosenttia (850/1401). Nykyisin lainan osuus on asumistuen ja opintotuen yhteismäärästä (n. 1264 €/kk) noin 51 prosenttia keskimääräisen asumistuen ollessa esimerkiksi 335 euroa, opintorahan 279,38 euroa ja opintolainan valtiontakauksen 650 euroa kuukaudessa (650/1264). Kuitenkin kokonaistilanne voi vaihdella, kun otetaan huomioon opiskelijan ruokakunnan koko, asumismuoto ja asuinpaikkakunta.

Opintotuen enimmäismäärät 1.8.2023 ja 1.8.2024:

Opintotuki €/kk	Alaikäisen lapsen huoltaja - opintoraha ja huoltajakorotus	Itsenäisesti asuva 18-vuotias tai avioliitossa	Itsenäisesti asuva 17- vuotias tai nuorempi	Vanhemman luona asuva 20 vuotta täytännyt	Vanhemman luona asuva alle 20 vuotias*	Ulkomailla opiskeleva - opintoraha ja asumislisä
Opintoraha 1.8.2023	401,43	279,38	113,57- 279,38	90,85- 204,42	0-161,26	279,38+210= 489,38

Opintolainan valtioneuvoston 1.8.2023 (osuus opinto- tuesta)	650 (62 %)	650 (70 %)	300 (73-52 %)	650 (88-76 %)	300 (100-65 %)	800 (62 %)
Yhteensä	1 051,43	929,38	413,57- 579,38	740,85- 854,20	0-461,26	1 289,38
Opintoraha 1.8.2024	421,01	279,38	113,57- 279,38	90,85- 204,42	0-161,26	279,38+210= 489,38
Opintolainan valtioneuvoston 1.8.2024 (osuus opinto- tuesta)	850 (68 %)	850 (75 %)	400 (78-59 %)	850 (90-99%)	400 (100-71 %)	1 000 (67 %)
Yhteensä	1 271,01	1 129,38	513,57- 679,38	940,85-1 054,20	0-561,26	1 489,38
Muutos	+219,58 (21 %)	+200 (22 %)	100 (24-17 %)	200 (27-23 %)	100 (33-22 %)	200 (15 %)
Opintolainan osuuden muu- tos %	+6	+5	+5-7	+2-13	+0-6	+5

* Vanhemman tulot voivat pienentää opintorahan määrää muussa kuin korkeakoulussa, summa sisältää oppimateriaalilisan 52,24 €/kk, korkeakoulussa perusmäärä on 43,15–109,02 €/kk, summaa voidaan korottaa vanhemman pienituloisuuden perusteella.

Opintolainan valtioneuvoston määrän korottaminen tuo joustavuutta opiskelijan talouteen erityisesti asumistuen ehtojen muuttuessa. Opintolainan valtioneuvoston korottaminen turvaisi osaltaan myös opiskelijan ostovoimaa. Valtioneuvoston korottaminen voi lisätä opiskelijoiden lainanottoa sekä vaikuttaa opiskelijoiden ajankäyttöön opintojen, ansiotyön ja vapaa-ajan välillä. Jos opintotuki opintolainan mukaan lukien ei riitä päätoimiseen opiskeluun, voi opiskelijan tarve opintojen aikaiseen työssäkäyntiin lisääntyä. Tämä puolestaan voi pitkittää opiskeluaikojen. Kotimaista tutkimustietoa opintolainan valtioneuvoston määrän nostamisen vaikutuksista ei kuitenkaan juurikaan ole käytettävissä.

Opintolainan osuuden lisääminen on valtiontalouden tasapainottamisesta johtuvista syistä mahdollinen keino opiskelijan toimeentuloedellytysten parantamiseksi. Valtioneuvoston enimmäismäärän korottaminen voi kuitenkin vaikuttaa opiskelijoiden aiempaa suurempaan velkaantumiseen, mikä puolestaan voi johtaa myös velkaongelmien yleistymiseen. Opintolainojen määrän kasvun ja lainapainotteisuuden lisääntymisen vaikutuksia sekä opiskeluaikaisen että opiskelun jälkeisen ajan toimeentuloon, työssäkäynnin kannustimiin sekä jatkokouluttautumisedellytyksiin tulee selvittää ja arvioida tarkemmin opintotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainan nostokertojen lisääminen voi parantaa varsinkin nuorimpien opintolainansaajien opintolainan riittävyttä tasaisemmin koko lukukauden ja lukuvuoden ajalle sekä vähentää tarpeetonta velkaantumista, kun opintolainaa ei voisi enää nostaa kerralla lukukauden alussa. Toisaalta niillä opintolainansaajilla, jotka ovat nostaneet opintolainan kerralla lukukauden alussa, olisi lukukauden alussa käytettävissään kerralla nykyistä vähemmän opintolainaa. Opintolainan valtiontakauksen kuukausikohtaisen määrän korotus kuitenkin parantaa osaltaan opintotuen riittävyttä. Lisäksi on otettava huomioon, että oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä vuonna 2021 toteutetun toisen asteen maksuttomuuden myötä tarve hyödyntää opintolainaa nimenomaan lukuvuoden alussa oppimateriaalien hankintaan on toisen asteen opiskelijoilla aiempaa vähäisempää. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetuilla toisen asteen opiskelijoilla maksuttomia ovat nykyisin muun muassa opetuksessa tarvittavat oppikirjat ja muut materiaalit sekä opetuksessa tarvittavat työvälineet, -asut ja -aineet.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia opintotuen toimeenpanosta vastaavan Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät jonkin verran muutoksia Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin, ohjeisiin, lomakkeisiin, asiakastiedotukseen ja verkkopalveluihin. Kansaneläkelaitoksen tulisi opintolainan valtiontakauksen ja opintorahan huoltajakorotuksen korottamisen sekä erityisesti muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainan nostokertojen lisäämisen johdosta huolehtia opiskelijoiden tiedottamisesta sekä opintotukea koskevan tiedotemateriaalin päivittämisestä. Opintolainan valtiontakauksen korottamisella ei olisi vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen ja rahalaitosten välisiin menettelyihin.

5 Lausuntopalaute

Täydentyy lausuntokierroksen jälkeen.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Opintotukilaki

11 §. Opintorahan määrä. Pykälän 6 momentissa säädetään opintorahan huoltajakorotuksen määrästä. Voimassa olevan säännöksen mukaan määrä on 100 euroa kuukaudessa. Huoltajakorotusta on tarkistettu vuosittain lukuvuoden alusta lukien noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Siten voimassa olevien säännösten perusteella huoltajakorotus olisi 1.1.2024 lukien 111,63 euroa kuukaudessa. Määrään ehdotetaan tehtäväksi 30 euron tasokorotus. Ehdotetun 6 momentin mukaan huoltajakorotuksen määrä olisi jatkossa 141,63 euroa kuukaudessa. Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltavana olevan etuuskien indeksitarkistusten jäädyttämistä koskevan hallituksen esityksen mukaan opintorahan huoltajakorotuksen määrään ei tehtäisi opintotukilain 11 §:n 8 momentissa tarkoitettua indeksitarkistusta vuosina 2024–2027. Siten myöskään opintorahan huoltajakorotuksen ehdotettua määrää ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027 noudattaen, mitä kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään.

15 a §. Opintolainan nostaminen. Pykälän 3 momentissa säädetään opintolainan nostosäännöistä ja nostokerroista korkeakouluopinnoissa ja muissa oppilaitoksissa. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa harjoitettaviin opintoihin myönnetty opintolaina olisi nostettavissa lukukauden aikana kahdessa erässä nykyisen yhden erän sijasta. Siten koko lukuvuoden opintolaina olisi nostettavissa vähintään neljässä

erässä. Lisäksi ehdotetaan, että enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina olisi jatkossa nostettavissa joko kahdessa tai neljässä erässä sen mukaan, missä opintoja harjoitetaan. Nykyisin enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina on voitu nostaa yhdessä erässä. Muilta osin opintolainan nostosääntöihin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia. Opintolainan nostokertojen lisäämisen tarkoituksena on turvata erityisesti nuorimpien opiskelijoiden opintolainan riittävyys paremmin koko lukukauden ja lukuvuoden ajalle. Samalla nostokertojen määrän lisäämisellä voitaisiin ehkäistä nykyistä paremmin opintolainan väärinkäytöksiä tilanteissa, joissa opinnot lopetetaan heti opintolainan nostamisen jälkeen. Kellan mukaan opintolainan väärinkäytöksiä on havaittu myös enintään 12 kuukautta kestävien vapaan sivistystyön opintojen opiskelijoiden keskuudessa, jolloin on perusteltua lisätä nostokertoja myös enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetyn opintolainan osalta.

Ehdotetun 3 momentin *1 kohdan* mukaan ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin tai aikuiskoulutustuen saajalle myönnetty opintolaina voitaisiin nostaa yhtenä eränä. Momentin *2 kohdan* mukaan korkeakouluopintoihin myönnetystä lainasta syyslukukaudelle tarkoitettu osuus voitaisiin nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta. Momentin *3 kohdan* mukaan muussa oppilaitoksessa harjoitettaviin opintoihin myönnetty opintolaina olisi nostettavissa siten, että elo-lokakuulle tarkoitettujen lainaerät voitaisiin nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta, marras- ja joulukuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä marraskuuta, tammi-maaliskuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta ja huhti-heinäkuulle tarkoitettujen lainaerät aikaisintaan 1 päivänä huhtikuuta.

16 §. Valtiontakauksen määrä. Pykälän 1 momentissa säädetään opintolainan valtiontakauksen tukikuukausikohtaisesta määrästä. Ehdotetun 1 momentin mukaan korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla opintolainan valtiontakauksen määrää tukikuukautta kohden korotettaisiin nykyisestä 650 eurosta 850 euroon. Vastaavasti muulla opiskelijalla kuin korkeakouluopiskelijalla, joka on täyttänyt 18 vuotta, valtiontakauksen määrää korotettaisiin nykyisestä 650 eurosta 850 euroon. Alle 18-vuotiailla muilla kuin korkeakouluopiskelijoilla valtiontakauksen määrää tukikuukautta kohden korotettaisiin 300 eurosta 400 euroon. Ulkomailla opiskelevan opiskelijan opintolainan valtiontakauksen määrää tukikuukautta kohden korotettaisiin 800 eurosta 1 000 euroon.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.8.2024. Lain 11 §:n 6 momentin ehdotetaan kuitenkin tulevan voimaan jo 1.1.2024.

8 Toimeenpano ja seuranta

Opintotukilain 8 §:n mukaan opintotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle. Opintotukilain mukaiset toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Opintotukea koskevan ratkaisun tekee ja päätöksen antaa Kansaneläkelaitos. Opintotukilain voimassa olevien säännösten mukaisesti Kansaneläkelaitos vastaisi esityksessä ehdotettujen muutosten toimeenpanosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa ja arvioi ehdotettujen muutosten vaikutuksia ja toimivuutta yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tarkempia vaikutuksia on mahdollista arvioida, kun ehdotettujen muutosten toimeenpanosta on saatavilla kokemuksia ja tilastotietoja. Tarkoitus on myös hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti käynnistää kuluvalle hallituskaudella opintotuen

kokonaisuudistus. Osana kokonaisuudistuksen valmistelua on tarpeen toteuttaa selvitykset nykyisen opintotukilain toimivuudesta ja muutostarpeista. Selvityksissä tulnaisiin tarkemmin arvioidaan myös tässä esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia ja toimivuutta.

9 Suhde muihin esityksiin

9.1 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännöllä on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42—43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I).

Perustuslain 6 §:n 1 momentin yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkieltö, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ehdotetuilla säännöksillä ei aseteta ketään eri asemaan, vaan niillä edistetään opiskelijoiden toimeentuloedellytyksiä ja turvataan päätoimista opiskelua. Opintolainan valtioneuvoston korotus koskee sekä korkeakouluopiskelijoita että muita opiskelijoita, mikä turvaa yhdenvertaisesti päätoimisen opiskelun edellytykset eri koulutusasteilla. Esityksessä ehdotetaan alle 18-vuotiaiden opintolainan valtioneuvoston kuukausikohtaisesta määrää nostettavaksi 100 eurolla, kun muiden opiskelijoiden valtioneuvoston määrää nostettaisiin 200 eurolla. Alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden valtioneuvoston korotus olisi kuitenkin valtioneuvoston nykyiseen määrään suhteutettuna samalla tasolla kuin muillakin opiskelijoilla. Alle 18-vuotiaiden opintolainan valtioneuvoston kuukausikohtainen määrä on vähän yli puolet muiden Suomessa opiskelevien opiskelijoiden valtioneuvoston kuukausikohtaisesta määrästä.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Opintotuella turvataan osaltaan perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Opintolainan valtioneuvoston ja opintorahan huoltajakorotuksen korottamisella edistetään perustuslain 16 §:n tavoitteita. Opintorahan huoltajakorotuksen määrän korottamisen tarkoituksena on erityisesti parantaa lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun, mikä edistää osaltaan myös perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyjä tavoitteita. Sen mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Edellä mainituilla perusteilla hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 11 §:n 6 momentti, 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 6 momentti laissa 1213/2019 sekä 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti laissa 4/2017, seuraavasti:

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä on 141,63 euroa kuukaudessa.

15 a §

Opintolainan nostaminen

Opintolaina nostetaan seuraavasti:

- 1) ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin tai aikuiskoulutustuen saajalle myönnetty opintolaina voidaan nostaa yhtenä eränä;
 - 2) korkeakouluopintoihin myönnetystä lainasta syyslukukaudelle tarkoitettu osuus voidaan nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;
 - 3) muussa oppilaitoksessa harjoitettaviin opintoihin myönnetty opintolaina on nostettavissa seuraavasti:
 - a) elo-lokakuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä elokuuta;
 - b) marras- ja joulukuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä marraskuuta;
 - c) tammi-maaliskuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;
 - d) huhti-heinäkuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä huhtikuuta.
-

16 §

Valtiontakauksen määrä

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on:

- 1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 850 euroa;
 - 2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 850 euroa, jos opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, ja 400 euroa, jos opiskelija on alle 18-vuotias; oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta;
 - 3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 1 000 euroa.
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 11 §:n 6 momentti tulee kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2024.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

Liikunta-, urheilu- ja nuorisoministeri Sandra Bergqvist

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 11 §:n 6 momentti, 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 11 §:n 6 momentti laissa 1213/2019 sekä 15 a §:n 3 momentti ja 16 §:n 1 momentti laissa 4/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä on 100 euroa kuukaudessa.

Opintorahan huoltajakorotuksen määrä on 141,63 euroa kuukaudessa.

15 a §

15 a §

Opintolainan nostaminen

Opintolainan nostaminen

Syyslukukaudelle tarkoitettu osuus lainasta voidaan nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta. Ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin, aikuiskoulutustuen saajalle tai enintään 12 kuukautta kestäviin opintoihin myönnetty opintolaina voidaan nostaa yhtenä eränä.

Opintolaina nostetaan seuraavasti:
1) ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettavaan tutkintoon, tieteellisiin jatko-opintoihin tai aikuiskoulutustuen saajalle myönnetty opintolaina voidaan nostaa yhtenä eränä;
2) korkeakouluopintoihin myönnetystä lainasta syyslukukaudelle tarkoitettu osuus voidaan nostaa aikaisintaan 1 päivänä elokuuta ja kevätlukukaudelle tarkoitettu osuus aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;
3) muussa oppilaitoksessa harjoitettaviin opintoihin myönnetty opintolaina on nostettavissa seuraavasti:
a) elo-lokakuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä elokuuta;
b) marras- ja joulukuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä marraskuuta;
c) tammi-maaliskuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

d) huhti-heinäkuulle tarkoitetut lainaerät aikaisintaan 1 päivänä huhtikuuta.

16 §

16 §

Valtiontakauksen määrä

Valtiontakauksen määrä

Opintolainan valtiontakauksen määrä tuki-kuukautta kohden on:

1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 650 euroa;

2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 650 euroa, jos opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, ja 300 euroa, jos opiskelija on alle 18-vuotias; oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta;

3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 800 euroa.

Opintolainan valtiontakauksen määrä tuki-kuukautta kohden on:

1) korkeakouluopiskelijalla ja aikuiskoulutustukea saavalla 850 euroa;

2) muulla kuin korkeakouluopiskelijalla 850 euroa, jos opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, ja 400 euroa, jos opiskelija on alle 18-vuotias; oikeus korkeampaan valtiontakaukseen alkaa sen kuukauden alusta, jona opiskelija täyttää 18 vuotta;

3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 1 000 euroa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 11 §:n 6 momentti tulee kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2024.